

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi lastensuojelulain ja varhaiskasvatuslain muuttamisesta**Viite: VN/20569/2023**

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi lastensuojelulain ja varhaiskasvatuslain muuttamisesta.

LAUSUNTO

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi lastensuojelulakia siten, että jälkihuollon ikäraja laskettaisiin kahdella vuodella 23 vuoteen pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman mukaisesti.

Esitys liittyy valtion vuoden 2024 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

SOSTEn näkökulmat esitykselle

Lastensuojelun jälkihuollon ikäraja nostettiin 21 vuodesta 25 vuoteen vuoden 2020 alusta voimaan tulleella lastensuojelulain muutoksella. Sen yhteydessä kävi selvästi esille ikärajan nostamisen tarpeellisuus korjaavien kokemusten tarjoamiseksi ja aikuistumisen tuen mahdollistamiseksi nuorille ehkäisemään syrjäytymistä. Tärkeäksi nähtiin myös lastensuojelun sisällöllinen kehittäminen. Tuolloin kuultiin laajasti lastensuojelun asiantuntijoita ja lastensuojelujärjestöjä.

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen esitys pohjaa puhtaasti säästöihin, eikä jälkihuollon palveluiden tarpeen arviointiin ja laadun ja vaikuttavuuden kehittämiseen. Esitys ei tue hallitusohjelmassa mainittua yhteiskuntamme yhden suurimman haasteen, nuorten syrjäytymisen ja pahoinvoinnin, kasvun vähentämistä ja sitä, että erityistä huomiota tulee kiinnittää haavoittuvammassa asemassa oleviin nuoriin.

Valmistelun kiireisen aikataulun takia esityksen taustoitus on puutteellinen. Vuoden 2020 alussa voimaan tulleen jälkihuollon ikärajan noston jälkeen ei ole vielä julkaistu selvityksiä tai tutkimuksia sen vaikutuksista nuorten tilanteeseen. Erittäin haavoittuvaan ihmisryhmään kohdistuvilla ja hätiköidysti tehdyillä muutoksilla voi olla kauaskantoisia inhimillisiä ja taloudellisia negatiivisia seurauksia.

Jälkihuoltonuoret ovat haavoittuva ryhmä. *Lastensuojelun jälkihuollon uudistamistyöryhmän loppuraportin (STM 2019)* mukaan tukea paljon tarvitsevilla jälkihuoltoon oikeutetuilla nuorilla ongelmat ovat monimuotoisia, kompleksisia ja kumuloituvia sosiaalisia ja terveydellisiä toimintakykyä alentavia ongelmia (muun muassa asumisen haasteet, päihde- ja mielenterveysongelmat, ylivelkaantuminen ja talouden suunnittelu, terveys sekä koulutukseen ja työelämään integroituminen). Heidän kohdallaan on myös

ylisukupolvisen huono-osaisuuden riski, joka toteutuessaan aiheuttaa heille itselleen ja heidän lapsilleen kärsimystä ja kuormitusta sekä huomattavia kustannuksia palvelu- ja tulonsiirtojärjestelmälle.

Hallituksen esityksessä tuodaan esille, että jälkihuollon päättyessä 23 ikävuoden jälkeen nuorta voidaan tarvittaessa tukea aikuissosiaalityön puolella. Ehdotus on ongelmallinen monestakin syystä. Nuorten tukemisessa on tärkeää mahdollisimman kiinteät ihmissuhteet, jotka luovat ennustettavuutta ja luottamusta, minkä pitkäjänteinen, tarvittaessa riittävän pitkä jälkihuolto mahdollistaa. Aikuissosiaalityön palveluihin siirtyminen tietäisi uutta ihmissuhdetta ja luottamuksen rakentamista, riskin palveluiden heikkenemiselle ja sitä kautta riskin syrjäytyä.

Jos nuorten tuki siirtyisi aikuissosiaalityöhön, niin silloin sinne siirtyisivät myös kustannukset. Kustannussäästöjä ei välttämättä tulisi ja haavoittuvan ihmisryhmän tilanne heikkenisi.

Kysymyksiä herättävät riittävät resurssit ja osaaminen jälkihuollosta siirtyvien nuorten tukemiseksi jo muutoinkin kuormittuneella aikuissosiaalityöllä. Lisäksi hyvinvointialueiden rahoitukseen on tulossa merkittäviä leikkauksia. Hyvinvointialueet jo nyt joutuvat karsimaan palvelujaan rahan puutteessa.

Aikuissosiaalityöhön ei olla hallitusohjelmassa lisäämässä rahaa. Päinvastoin aikuissosiaalityö on samojen säästöpainneiden alla hyvinvointialueilla kuin kaikki muutkin sote-palvelut, koska hallitus on sitoutunut tavoitteeseen kustannusten kasvun hillitsemiseksi.

Kuten hallituksen esityksessäkin on mainittu, pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelma sisältää kirjauksia toimeentulotuen ja asumistuen leikkauksista. Toteutuessaan ne vaikuttavat myös jälkihuoltoon nuorten toimeentuloa heikentävästi.

Hallituksen esityksen nykytilaa ja sen arviointia koskevassa kappaleessa tuodaan esille, että jälkihuollon toteutumisessa alueellisesti on suuria eroja ja paikoin toteutus on puutteellinen. Palveluiden saatavuuden suhteen nuoret ovat eriarvoisessa asemassa, mikä asettaa hallitukselle vaatimuksia riittävien henkilöresurssien ja osaamisen varmistamiselle ja laadulliselle kehittämistyön käynnistämiseksi.

SOSTEn kanta

- SOSTE ei kannata jälkihuollon ikärajan alentamista, koska jälkihuoltoa tarvitsevat nuoret ovat erittäin haavoittuvassa asemassa oleva ryhmä. Ikärajan alentamisesta johtuva oletettu säästö palveluissa voi siitä nuorille koituvien negatiivisten seurausten myötä tulla pidemmällä aikavälillä yhteiskunnalle kalliiksi ja aiheuttaa nuorille inhimillistä kärsimystä. Tukemalla jälkihuoltoon riittävän pitkäkestoisesti ja erilaisissa elämäntilanteissa, esim. perheellistyessä, edistää se ylisukupolvisen lastensuojelun asiakkuuden ehkäisemistä.
- Huolellista arviointia vuoden 2020 alussa voimaan tulleen jälkihuollon ikärajan noston vaikutuksista tulee olla saatavilla ennen päätöksentekoa. Mahdolliset muutokset ikärajaan tulee tehdä tutkimustietoon ja vaikutusten arviointiin perustuen. Päätösten tulee olla lapsen edun mukaisia.
- Jälkihuollon sisällön kehittämiseen kansallisesti yhdenmukaiseksi tulee panostaa. Laatuun ja vaikuttavuuteen panostaminen tuo myös kustannussäästöjä.